

INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSİYALARNING XUSUSIYATLARI

Ruzibayeva Nargiza Hakimovna

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

https://doi.org/10.55439/ECED/vol24_iss6/a3 *Investitsiya va innovatsiyalar kafedrası dotsenti*

Annotatsiya. Ushbu maqola mavzusining alohida dolzarbligi inson kapitaliga investitsiyalar mamlakatda faol iqtisodiy o'sish yo'li ekanligidir. Inson kapitaliga investitsiyalar – ishchilarning kelajakdagi mehnat unumdorligini oshirish uchun sarflanadigan xarajatlar va har bir alohida kapital tashuvchilarning va butun jamiyatning kelajakdagi daromadlarining o'sishiga hissa qo'shishi. Bu, bir tomondan, kapital egasining daromadlarini oshirishga imkon bersa, ikkinchi tomondan, davlatning iqtisodiy o'sishiga hamroh bo'ladi. Xodim uchun investitsiyaning iqtisodiy samarasi uning daromadida ifodalanadi. Kadrlarni rivojlantirishga sarmoya kiritadigan korxonalar uchun bu mehnat unumdorligini oshirishni anglatadi. Butun jamiyat uchun milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligi va yalpi ichki mahsulotning o'sishini ta'minlashda beqiyos hissa qo'shadi.

Kalit so'zlar: inson kapitali, investitsiyalar, ta'lim, iqtisodiy o'sish, hayot sifati, innovatsion iqtisodiy rivojlanish, ijtimoiy rivojlanish.

ХАРАКТЕРИСТИКА ИНВЕСТИЦИЙ НАПРАВЛЕННЫХ В ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ

Рузибаева Наргиза Хакимовна

Доцент кафедры инвестиций и инноваций,

Самаркандского института экономики и сервиса

Аннотация. Особая актуальность темы данной статьи состоит в том, что инвестиции в человеческий капитал являются способом активного экономического роста в стране. Инвестиции в человеческий капитал — это расходы, осуществляемые с целью повышения будущей производительности труда работников и способствующие росту будущих доходов отдельных носителей капитала и общества в целом. Это, с одной стороны, позволяет увеличить доходы владельца капитала, а с другой – сопутствует экономическому росту государства. Экономический эффект от инвестиций для работника выражается в его доходе. Для предприятия, которое инвестирует в развитие персонала, это означает повышение производительности труда. Для всего общества – это вносит ни с чем несравнимый вклад в обеспечение конкурентоспособности национальной экономики и роста валового внутреннего продукта.

Ключевые слова: человеческий капитал, инвестиции, образование, экономический рост, качество жизни, инновационное экономическое развитие, социальное развитие.

CHARACTERISTICS OF HUMAN CAPITAL INVESTMENTS

Ruzibaeva Nargiza Khakimovna

Associate professor, department of investment and innovation

Samarkand Institute of Economics and Service

Abstract. The special relevance of the topic of this article is that investment in human capital is a way of active economic growth in the country. Investments in human capital are expenditures made to increase the future productivity of workers and contribute to the growth of future incomes of individual capital carriers and society as a whole. This, on the one hand, allows to increase the income of the capital owner, and on the other hand, accompanies the economic growth of the state. The economic effect of the investment for the employee is expressed in his income. For an enterprise that invests in personnel development, this means increased labor productivity. For the whole society - it makes an incomparable contribution to ensuring the competitiveness of the national economy and the growth of the gross domestic product.

Key words: human capital, investments, education, economic growth, quality of life, innovative economic development, social development.

Kirish. Mahalliy amaliyotda qo'llaniladigan tashqi iqtisodiy tajriba shuni ko'rsatdiki, tashkilotning raqobatbardoshligi tobora ko'proq uning

moliyaviy, xomashyo va moddiy resurslariga emas, balki inson resurslaridan foydalanish savodxonligiga bog'liq bo'lib bormoqda. Shu sababli

korxonalarining yetuk kadrlarga talabining oshishi nafaqat iqtisodiy o'sishning, balki bozorda omon qolishning asosiy sharti sifatida qaralmoqda. Mamlakat iqtisodiyotini sifat jihatidan yangi holatga o'tkazish, raqobatbardoshlik, moslashuvchanlikni va keyinchalik iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun katta miqdorda investitsiyalar talab etiladi. Bugungi kunda shaxs salohiyatini rivojlantirishga asoslangan iqtisodiyotni yaratish eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Inson va uning qobiliyatlari, bilimi, malakasi har qanday jamiyat farovonligi va davlat iqtisodiy taraqqiyotining asosiy omiliga aylangan Yangi O'zbekistonda ham inson kapitali, shubhasiz, ijtimoiy-iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishi sifatida namoyon bo'lmoqda. Chunki inson kapitalini rivojlantirish orqali innovatsion iqtisodiyot, bilimlar iqtisodiyoti, investitsiyalar, global axborot tizimlari, eng yangi texnologiyalar va biznesning yangi shakllarini rivojlantirishning zarur sharti sanaladi.

Inson kapitali – iqtisodiy rivojlanishning intensiv ishlab chiqaruvchi omili, jamiyat va oilaning, shu jumladan, ishchi kuchining bilimli qismi, bilimlari, intellektual va boshqaruv mehnat vositalari, yashash muhiti va mehnat faoliyati, rivojlanishning ishlab chiqaruvchi omili sifatida inson kapitalining samarali va oqilona ishlashini ta'minlaydi [1]. Inson kapitaliga investitsiya kiritish uni oshirishning asosiy usuli hisoblanadi. An'anaviy investitsiyalarni inson kapitaliga investitsiyalar bilan solishtirish ma'lum darajada maqbuldir. Bir tomondan, bu inson kapitalining xususiyatlarini yaxshilashga qaratilgan har qanday harakatlar yoki chora-tadbirlar, ikkinchi tomondan, uning samaradorligini oshirishga qaratilgan mablag'larining sarflanishidir.

Inson kapitalini faqat investitsiyalar orqali oshirish mumkin, degan fikr bor. Aslida, investitsiya inson kapitalini shakllantirishning zarur, ammo yagona sharti emas. Inson kapitali ham parallel ravishda va investitsiyalarsiz o'z-o'zining o'sishi orqali shakllanishi mumkin. Ammo bu munozarali holat, chunki o'z-o'zini tarbiyalash ta'sirida tajriba orttirish bilan inson kapitalining o'zgarishi hali ham bir xil investitsiya asosiga ega. Qanday bo'lmasin, to'g'ridan to'g'ri xarajatsiz bo'lsa ham, ko'nikmalarni egallash uchun investitsiya resurslari rolini o'ynaydigan inson kapitali tashuvchisining sa'y-harakatlari talab qilinadi [2]. Inson kapitaliga investitsiya kiritish jarayonini tushunish uchun korporativ darajada inson kapitalidagi o'zgarishlarning asosiy sabablarini ko'rib chiqaylik. Ko'pincha, korporativ inson kapitali unga yangi ishga qabul qilingan xodimlarning shaxsiy inson kapitalini qo'shish orqali oshiriladi.

Xodim tomonidan ham, korxonaga tomonidan ham investitsiyalar tufayli inson kapitali hajmi va tuzilishini o'zgartiradi va birinchi navbatda, individual inson kapitalining o'zgarishi sodir bo'ladi. Natijada korporativ inson kapitali ham o'sib bora-di va uning tuzilishini o'zgartiradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Maqola tadqiqoti jarayonida analiz va sintez, qiyosiy tahlil, abstrakt-mantiqiy, monografik, ekspert usullaridan foydalanildi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning innovatsion yo'nalishi uning kadrlar tarkibidagi o'zgarishlar bilan birga keladi. Ayrim kasb va mutaxassisliklar talab qilinmay, ularning o'rnida yangilari paydo bo'lmoqda. Natijada xodimlarni doimiy ravishda o'qitish va malakasini oshirish zarurati tug'iladi. Aks holda, ular doimiy o'zgaruvchan sharoitlarga moslasha olmaydi. U shunchaki ilmiy va texnologik o'zgarishlarning sinxron ritmiga qo'shila olmaydi. Buning oqibati aholining ijtimoiy tabaqlanishi va jamiyatdagi keskinlikning kuchayishi bo'ladi. Inson kapitaliga investitsiyalar muayyan tuzilishga ega. Bularga sog'liqni saqlashni yaxshilash, fuqarolarning bilim olishi, kasb-hunar o'rgatishi uchun investitsiyalar, shuningdek, shaxsning shaxs sifatida rivojlanishiga investitsiyalar kiradi. Ixtisoslashgan adabiyotlarda "inson kapitaliga investitsiyalar" tushunchasini aniqlashning ko'plab yondashuvlarini topish mumkin. Bu konsepsiyaning juda sig'imli ekanligini ko'rsatadi. U yangi bilimlarni o'zlashtirish, kasbiy mahoratni oshirish, salomatlikni saqlash, kerakli migratsiyani amalga oshirish, keng ko'lamlil masalalar bo'yicha zarur ma'lumotlarni olishga investitsiyalarni o'z ichiga oladi [3].

K.Makkonnel va S.Bryu ta'rifiga ko'ra, inson kapitaliga investitsiya "ishchilarning malaka va ko'nikmalarini va shu orqali mehnat unumdorligini oshiradigan har qanday harakatdir. Birovning mahsuldorligini oshiradigan xarajatlarni investitsiya deb hisoblash mumkin, chunki xarajalar kelajakda daromadlar oqimi bilan ko'p marta qoplanishini kutish bilan amalga oshiriladi" [4].

Iqtisodchi olim Mincer "inson kapitaliga sarmoya kiritish" tushunchasini chuqur o'rganib chiqdi va tashkilotlar boshqa jismoniy kapitalga sarmoya kiritishdan ko'ra insonga ko'proq sarmoya kiritishi kerakligini ta'kidladi [5]. Uning qo'shimcha qilishicha, "investitsiya tashkilotlari maksimal natijalarga erishish uchun o'z xodimlarini aniqlab olishlari kerak". Shu sababli u xodimlarni inson kapitalini samarali yaxshilashga olib kelmaydigan umumiy ta'lim bilan ta'minlash o'rniga, investitsiyalardan to'g'ri foydalanishni ta'minlash uchun xodimlarning o'ziga xos o'quv

ehtiyojlarini aniqlashning tashkiliy qobiliyatini ta'kidladi.

P.Tharenou, A.M.Saks va C.Moorelar fikricha, ta'limni rivojlantirishning rasmiy dasturlari tashkiliy samaradorlikning yaxshilanishiga olib keladigan investitsiyalar daromadini kutish bilan boshlanadi. Ma'lum qilinishicha, ta'lim va natijalar mezonlari o'rtasidagi bog'liqlikka shubha hissi bor, chunki bu inson kapitaliga ko'proq sarmoya kiritish va xodimlarni ushlab turish bilan bog'liq. Shunday qilib, xodimlarning natijalari va ularni ushlab turish bo'yicha o'qitish samaradorligi to'g'risidagi adabiyotlar kam bo'lib qolmoqda [6].

Iqtisodchi-olimlar inson kapitaliga investitsiyalar tuzilishi bo'yicha konsensusga erisha olmadilar. Masalan, I.Illinskiy tuzilmaga shaxsning umumiy madaniyatiga investitsiya kiritishni zarur deb hisoblaydi [7]. V.Martsinkevich xodimning faolligi, halolligi va muloqot qilish qobiliyatini oshiradigan investitsiyalarni kiritishni taklif qiladi [8].

Q.Abduraxmanovning fikriga to'xtalib o'tsak, "inson kapitalini, eng avvalo, uning bilim darajasini oshirish orqali ro'yobga chiqarish mumkinligiga yoshlarda ishonch bor. Ta'lim yuqori ish haqi, yuqori martaba, moddiy boylik va moliyaviy barqarorlikni kafolatlaydi" [9].

Inson kapitaliga investitsiya kiritish va inson resurslarini potensial iqtisodiy foyda nuqtayi nazaridan baholash bo'yicha qaror qabul qilish uchun menejment inson resurslari bilan bog'liq barcha tegishli ma'lumotlarga ega bo'lishi kerak. Inson resurslariga investitsiyalarga yetarlicha e'tibor bermaslik yoki olingan ma'lumotlarning buzilishi kapitallashuvda sezilarli yo'qotishlarga olib keladi va kompaniyalarning bozor qiymatini sezilarli darajada pasaytiradi. Keltirib o'tilgan fikrlardan kelib chiqib aytish mumkinki, ma'lumot va professionallik darajasi inson kapitalidan foydalanish qiymatini oshirishga yordam beradi. Yuqori malakali xodimlar inson kapitaliga talabni oshiradi. Sog'liqni mustahkamlashga investitsiyalar xodimlarning farovonligini oshiradi va inson kapitalining "umr muddatini" uzaytiradi. Mehnat bozorida tarkibiy o'zgarishlar yuz berganda, inson harakatchanligiga investitsiyalar zarur. Harakatlanishga investitsiyalar insonning ish hayoti davomida tegishli bo'ladi. Ular inson kapitalining butun faoliyati davomida takror ishlab chiqarish jarayonining ajralmas qismidir. Inson kapitaliga investitsiya qilish oqibatida uning sifat xususiyatlari oshadi, insonning turli ishlab chiqarish va tashkiliy masalalarni hal qilishda malakasi va tez o'zgaruvchan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga moslashish qobiliyati oshadi.

Tahlil va natijalar. Inson kapitali o'zining ichki qiymatidan tashqari mahsulot sifatida ham namoyon bo'ladi. Biroq balansda topish oson bo'lgan jismoniy kapitaldan farqli o'laroq, inson kapitalining qiymati, ko'pincha, taxmin qilinadi. Inson kapitali va iqtisodiy o'sish kuchli aloqaga ega; birinchisi ikkinchisiga erishishga yordam beradi va aholining bilim va ko'nikmalari orqali milliy iqtisodiyotni rivojlantirishi mumkin. Adabiyotlardagi inson kapitali nazariyasiga ko'ra, ta'lim uchun xarajatlar oshsa, korxonalarda faoliyat yuritayotgan xodimlarning mehnat unumdorligi ham oshishi isbotlangan. Shundan kelib chiqib aytish mumkinki, ularning daromadlari ko'payishi va aholining kambag'allik darajasi pasayishiga olib keladi. Shuningdek, ta'limning boshlang'ich darajalariga sarmoya kiritish orqali kelgusida ularning daromadlari ta'limning keyingi bosqichlariga investitsiya kiritishdagi qaraganda ortishiga olib keladi. Dunyo mamlakatlarida davlat tomonidan ta'lim tizimi uchun ajratilayotgan mablag'larning 1 %ga ortishi kambag'allikni 0,03 %ga qisqartirish imkonini berganligini ko'rish mumkin. Mamlakatda YaIMning oshishi, savdosiqtisodiy hamda yalpi kapital qo'yilmalarning ko'payishi, inflatsiya darajasining pasayishi kabi omillar kambag'allik darajasi bilan teskari aloqaga ega ekanligini ko'rsatadi. 2020-yilda dunyo mamlakatlarida ta'lim tizimi uchun sarflangan xarajatlarning YaIMga nisbatan o'rtacha ulushi 4,11 %ni, O'zbekistonda esa 4,9 %ni tashkil etganligini ko'rish mumkin [12]. Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasida inson kapitalini rivojlantirish va ta'lim sifatini oshirish, jamiyatning barcha a'zolariga ta'lim xizmatlarining hamma bosqichlaridan foydalanish imkoniyati berilishini ta'minlash uchun davlat budjetidan mablag'lar ajratishga alohida e'tibor qaratilgan. Mamlakatimizda kelgusi **2023-2025-yillarda** ta'lim sohasidagi islohotlar ham izchil davom ettirilib, ta'lim sohasining joriy va moddiy-texnika bazasini mustahkamlash xarajatlari uchun davlat budjeti hisobidan jami **140,3 trln.** so'm, shundan 2023-yil davomida **43,6 trln.** so'm, 2024-yilda **46,7 trln.** so'm va 2025-yilda **50 trln.** so'm miqdoridagi mablag'lar ajratilishi ko'zda tutilmoqda.

Klassik iqtisodiy nazariyada inson kapitali iqtisodiy rivojlanishning asosiy omili emas, balki ekzogen omil sifatida qaraladi. Blundell va boshqalarning fikriga ko'ra, inson kapitali konsepsiyasi shaxs yoki tashkilotning o'z xodimlarini o'qitish yoki malakasini oshirish kabi inson kapitaliga sarmoya kiritish tanlovi boshqa investitsiyalar turlarini tanlashga o'xshashligini tan olishdan kelib chiqadi [10]. Inson kapitaliga investitsiyalar har bir shaxs yoki tashkilot kelajakda daromad

olishni kutayotgan xarajatlarni o'z ichiga oladi, masalan, ularning samaradorligini oshirish. Biroq, so'nggi tadqiqotlarga e'tibor qaratsak, inson kapitali ta'lim, innovatsiyalar va doimiy takomillashtirish orqali iqtisodiy o'sish va rivojlanishga katta hissa qo'shadi. Inson kapitaliga investitsiyalar ularni boshqa investitsiyalar turlaridan ajratib turadigan bir qator xususiyatlarga ega ekanligini quyidagicha izohlash mumkin:

1. Investitsiyalar inson kapitaliga yo'naltirilgan ekan, ularning rentabelligi mehnatga layoqatli yoshga yetguncha oshadi, keyin esa keskin pasayadi, ya'ni inson kapitaliga qo'yilgan investitsiyalarning daromadlilikiga bevosita uni tashuvchining ish davri davomiyligiga bog'liq. Shuning uchun uni inson hayotining dastlabki davrida shakllantirish foydaliroqdir va inson kapitaliga qancha erta investitsiyalar kiritilsa, ular tezroq iqtisodiy daromadga aylanadi. Bundan tashqari uzoq muddatli investitsiyalar yanada sezilarli va uzoq muddatli ta'sir ko'rsatadi, keyingi investitsiyalar qisqa vaqt ichida daromad keltiradi.

2. Inson kapitali jismoniy va ma'naviy eskirishga duchor bo'ladi, lekin foydalanilganda, u to'planishi va ko'payishiga qodir. Inson kapitalining qadrsizlanishi inson tanasining tabiiy qarishi darajasi bilan ham, bilimlarning eskirish darajasi yoki olingan ta'lim qiymatining o'zgarishi bilan belgilanadi. Inson kapitalining ko'payishi xodimni davriy qayta tayyorlash va ishlab chiqarish tajribasini to'plash, shuningdek, sog'liq muammolarining oldini olish jarayonida amalga oshiriladi. Agar bu jarayonlar uzluksiz amalga oshirilsa, inson kapitalidan foydalanilgani sari uning sifat va miqdor xususiyatlari yaxshilanadi va ortadi.

3. Iqtisodiy zarur, ma'naviy jihatdan asosli va sivilizatsiyalashgan huquqiy jamiyat manfaatlarini nuqtayi nazaridan maqsadga muvofiq bo'lgan inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarga inson kapitaliga qo'yilgan investitsiyalar deb tan olinishi mumkin.

4. Inson kapitaliga qo'yilgan barcha investitsiyalar pul ko'rinishida baholanishi mumkin emas. Inson pul daromadidan tashqari (masalan, yuqori ish haqi) ham bajarilgan ishdan ma'naviy qoniqishni ham olishi mumkin. Tarixiy, milliy, madaniy xususiyatlar va an'analar insonga investitsiyalarning tabiati va turlarini belgilaydi. Inson kapitaliga investitsiyalar rentabellikni oshiradigan ijtimoiy, psixologik va boshqa tashqi ta'sirlarga ega bo'lishi mumkin, ammo ularning miqdorini aniqlash qiyin.

5. Inson kapitaliga qo'yilgan investitsiyalar risk darajasi unga qo'yilgan investitsiyalar hajmining ortishi bilan ortadi. Jismoniy kapital egasi o'z

tavakkalchiligini tarqata olmaydi yoki diversifikatsiya qila olmaydi.

6. Kapitalning boshqa turli shakllariga qo'yilmalarga nisbatan inson kapitaliga qo'yilgan investitsiyalar shaxs nuqtayi nazaridan ham, butun jamiyat nuqtayi nazaridan ham eng foydali hisoblanadi.

Iqtisodiy adabiyotlarda inson kapitaliga investitsiyalarning uchta asosiy turi ajratiladi.

1. Ta'limga, shu jumladan, umumiy va maxsus, davlat va nodavlat ta'limga, shaxsning bilim, ko'nikma va malakalari darajasini oshirishga, mehnatga o'qitish va shu kabilarga sarflanadigan xarajatlari inson kapitaliga sarmoyaning asosiy turi hisoblanadi. Ta'lim va kadrlar tayyorlash, insonni bilim va ko'nikmalar bilan boyitish inson kapitali hajmini oshiradi.

2. Sog'liqni saqlash xarajatlari muhim ahamiyatga ega. Yaxshi salomatlik, kasalliklarning oldini olish, tibbiy yordam, ovqatlanish va yashash sharoitlarini yaxshilashga sarflanadigan mablag'larni o'z ichiga oladi, bu esa o'rtacha umr ko'rishni uzaytiradi va ishchilarning mahsuldorligini oshiradi.

3. Ishchilarning mehnat unumdorligi nisbatan past bo'lgan joylardan yuqori mahsuldorlikka ega bo'lgan joylarga ko'chib o'tishlari orqali harakatlanish xarajatlari inson kapitaliga investitsiyalarning eng kam aniq shaklidir, chunki yollanma ishchilar mehnat xizmatlarining kelajakdagi oqimini o'zida mujassam etadi. Migratsiya xarajatlari va narxlar va daromadlar to'g'risida ma'lumot qidirish mobillikning oshishiga, ishchi kuchining mehnatga haq to'lanadigan joylarga harakatlantirishiga yordam beradi.

Bundan tashqari inson kapitaliga investitsiyalarning moddiy va nomoddiy shakllari ham mavjud [11]. Moddiy xarajatlarga shaxsning jismoniy shakllanishi va rivojlanishi uchun zarur bo'lgan barcha xarajatlari (bolalarni tug'ish va tarbiyalash xarajatlari) kiradi; nomoddiy – umumiy ta'lim va maxsus o'qitish uchun to'plangan xarajatlari, sog'liqni saqlash va mehnat harakati uchun to'plangan xarajatlarning bir qismi. Inson kapitaliga investitsiyalar manbalari oila, kompaniya, davlat va shaxsning o'zi darajasidagi investitsiyalar sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Hukumatlar davlat mablag'larini ta'limga sarflaydi, chunki yaxshi ma'lumotli aholi mamlakat rivojlanishini tezlashtirishga yordam beradi. Ish beruvchilar o'z ishchilarining malakasini oshirishga tayyor, chunki ular o'z xarajatlarning qoplanishini va ishchilarning yuqori mahsuldorligi tufayli qo'shimcha daromad olishlarini kutishadi. Bolalarga investitsiyalar oila darajasida inson kapitaliga investitsiyalarning asosiy shakli hisoblanadi. Ushbu

investitsiyalar ota-onalarning ma'lum ehtiyojlari ni qondirish va kelajakda bolalarning bevosita pul yordami shaklida daromad keltiradi. Ota-onalar bolalarning inson kapitalini to'plashda asosiy rol o'ynaydi. Ko'rib chiqilayotgan investitsiyalar bolalar uchun pul xarajatlarini o'z ichiga oladi, masalan, oziq-ovqat, kiyim-kechak, uy-joy, bolalar salomatligini saqlash uchun to'g'ridan to'g'ri xarajatlar, shuningdek, pul bo'lmagan komponent – kasbiy mehnatni uy mehnati bilan, ish vaqtini esa ota-ona mehnati bilan almashtirish natijasida yo'qotilgan daromad. Bular kuch, vaqt, ota-onalarning sog'lig'i, hissiy xarajatlar, shaxsiy erkinlikning cheklanishi va rivojlanish imkoniyatlari, ayniqsa, professional va shu kabilar. Bolalarning inson kapitalini rivojlantirishga yo'naltirilgan investitsiyalar nafaqat ularning rivojlanishining asosini tashkil etadi, balki uni kelajak avlodga ko'paytirishning asosiy resursi bo'lib ham xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar. O'zbekiston iqtisodiyoti rivojlanishining innovatsion yo'nalishi o'zining shakllanishini davom ettirmoqda. Bunday sharoitda inson kapitalining ikki tomonlama xususiyati, ayniqsa, yaqqol namoyon bo'ladi. Shu bilan birga, u jamiyatning asosiy resursi, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarning asosiy maqsadi hisoblanadi. Ushbu ikki tomonlamalikdan mantiqiy ravishda milliy iqtisodiyot rivojlanishining innovatsion dinamikasi va inson kapitaliga investitsiyalar ta'sirining o'zaro yo'nalishi kelib chiqadi. Bir tomondan, inson kapitali innovatsion iqtisodiy rivojlanishning asosiy shartidir. Boshqa tomondan, inson kapitali ijtimoiy rivojlanish

maqsadidir. Milliy iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishi inson kapitali sifatini oshirish va uni yanada yuqori darajada rivojlantirish imkonini beradi. Sifatli, yangi, takomillashtirilgan inson kapitali mamlakatni keyingi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish samaradorligi va darajasini, texnik-iqtisodiy o'zgarishlar imkoniyatlarini belgilaydi. Inson kapitaliga investitsiyalar tarkibi ko'p qirrali. Inson kapitaliga sarmoya kiritish natijasida mehnat unumdorligi oshadi, ishlab chiqarilgan mahsulot va xizmatlar sifati oshadi, ish haqi oshadi. Bu, o'z navbatida, insonni o'z sog'lig'ini saqlashi va malakasini oshirishga sarmoya kiritishga undaydi. Inson kapitaliga investitsiyalar iqtisodiyotning innovatsion rivojlanishining asosiy omiliga aylandi. Ular mikro va makroiqtisodiy darajadagi iqtisodiy muvaffaqiyatning kalitidir. Bu nafaqat aholi daromadlarini oshirish, balki qulay turmush sharoitini yaratish ham jamiyatimiz taraqqiyotining zamonaviy innovatsion yo'lining so'zsiz talabidir. Busiz innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida mehnatning ijodiy tabiatining ustunligini ta'minlash mumkin emas. Innovatsion rivojlanishning asosiy yo'nalishlarini ishlab chiqish inson manfaatlariga yanada to'liq moslashtirilishi kerak. Ushbu manfaatlar to'lashda ham, mehnat motivatsiyasini rag'batlantirishda ham aks ettirilishi kerak. Bu bosqichda inson kapitalining sifat darajasi zamonaviy jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy hayotining rivojlanish dinamikasini belgilaydi. Shuning uchun ham rivojlangan mamlakatlarda inson kapitaliga qo'yilgan sarmoyalar tabiiy va sanoat kapitaliga nisbatan ancha tez o'sib bormoqda.

Manba va foydalanilgan adabiyotlar:

1. Беккер Г. Человеческое поведение: экономический подход. – М.: Высшая школа экономики, 2003.
2. Лысков А. Человеческий капитал: понятие и взаимосвязь с другими категориями. // Менеджмент в России и за рубежом. 2004. № 6. С. 3-11.
3. Kusainov T., Zhakupova Zh. Influence of the quality of human capital on the efficiency of the economy of Kazakhstan. *Society and economy*, 2019, no. 6, pp. 45-59.
4. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика: В 2 т. – М.: Республика, 1992. Т. 2. – 400 с.
5. Mincer J. (1974). *Schooling, experience, and earnings*. *Human Behavior & Social Institutions* No., 2.
6. Tharenou P., Saks A.M. & Moore C. (2007). *A review and critique of research on training and organizational-level outcomes*. *Human Resource Management Review*, 17(3), 251-273.
7. Ильинцкий И. Инвестирование в будущее: образование в инвестиционном воспроизводстве. – СПб.: Изд. СПбУЭФ, 1996. – 163 с.
8. Марцинкевич В.И., Соболева И.В. Экономика человека. Учеб. пособие для высш. учеб. заведений. – М.: Аспект Пресс, 1995. – 286 с.
9. Абдурахманов К.Х. Развитие человеческого капитала в инновационной экономике. // "Межнат иқтисодиёти ва инсон капитали" илмий-электрон журнали. 2022 йил, махсус сон.
10. Blundell R., Dearden L., Meghir C. & Sianesi B. (1999). *Human capital investment: the returns from education and training to the individual, the firm and the economy*. *Fiscal Studies*, 20(1), 1-23.
11. Кендрик Дж. Совокупный капитал США и его формирование. – М.: Прогресс, 1978. – 275 с.
12. <https://imrs.uz/files/news/ru/964670.pdf>